

Sprawozdanie

komisyi gminnej o wniosku posła Merunowicza w przedmiocie działalności ekonomicznej Rad powiatowych. (LS. 201/96.)

Wysoki Sejmie!

Działanie Rad powiatowych ograniczało się dotychczas głównie do czynności, połączonych z wykonywaniem nadzoru nad urzędowaniem Zwierzchności gminnych i nad gospodarką pieniężną gmin, tudzież ich sprawami majątkowymi, a wreszcie do spraw drogowych. Są to istotnie najważniejsze działy czynności Reprezentacyj powiatowych. Działanie ich w tym zakresie z każdym rokiem staje się dokładniejszym, coraz więcej jednolitem i systematycznym — co w znacznej części przypisać znów należy wpływowi informacyjnej i kontrolującej działalności Wydziału krajowego.

Lecz po za sprawami, odnoszącemi się do gospodarstwa gminnego i kontroli nad urzędowaniem Zwierzchności gminnych, tudzież po za sprawami drogowymi, stoi jeszcze otworem przed Reprezentacyami powiatowymi bardzo rozległe pole pożytecznej działalności, wskazane w §. 21 ust. o repr. pow. który orzeka, iż „do Rady powiatowej należy zarząd ekonomiczny powiatu“.

Niejedna też z Reprezentacyj powiatowych wyświadczyła swojej okolicy w tym zakresie cenne usługi. Wszakże to od Wydziałów powiatowych wychodzi zawsze inicjatywa w niesieniu pomocy ludności, dotkniętej niedostatkami z powodu nieurodzajów albo klęsk elementarnych, one pośredniczyły w tem, ażeby ułatwiać włościanstwu spłatę wysoko oprocentowanych długów, chroniły ludność od wyzysku w handlu solą, wiele Towarzystw zaliczkowych im zawdzięcza powstanie, inne znów Wydziały pow. zakładają kasy oszczędności lub powiatowe kasy pożyczkowe, przeznaczone głównie na usługi ludności włościańskiej, popierają sprawę obywatowywania i regulacyi szkodliwych wód, melioracye gruntów, niosły pomoc rolnikom przy katastralnem szacowaniu dochodu z gruntów do podatku gruntowego, opiekują się przemysłem domowym, organizacyą ochrony pożarnej i t. d.

Są to czynności, które przynoszą szerokim warstwom ludności bezpośredni i widoczny pożytek i dlatego wiele przyczyniają się do podniesienia powagi Rad powiatowych jak niemniej także do pogłębiania ich wpływu.

Lecz jak dotąd, każda z reprezentacyj powiatowych, które podobnemi sprawami zajmowały się, powodowała się wyłącznie względami miejscowemi i dorywczo, t. j. pod wrażeniem świeżej klęski, za wpływem jakiejś osobistości energiczniejszej lub z innych podobnych przypadkowych przyczyn. Nie było w ich działaniu porozumienia

nie było metody, ani systemu stałego — a z tego powodu i wpływ reprezentacyj powiatowych na ekonomiczne podniesienie kraju nie rozwija się równo i statecznie. Jest to pole, na którym bujają tu i owdzie starannie uprawiane zasiewy, gdzie nigdzie widać już nawet dojrzewające plony, ale tuż obok wydobywają się dopiero z ziemi nieśmiałe pędy, albo nawet leżą znaczne obszary w zupełnem zaniedbaniu odlegiem.

Uznając potrzebę ekonomicznego odrodzenia kraju po stuletniej niszczącej gospodarce nieprzychylniej mu biurokracyi obcej, Wysoki Sejm nie szczędzi ofiar na popieranie wszelakich, ku temu celowi zdążających usiłowań. Ale postęp ekonomiczny kraju posuwałby się bardzo powoli naprzód, jeżeli prace w tym kierunku ograniczałyby się tylko do tego, co zdziałać mogą Wydział krajowy, c. k. Rząd, tudzież szczerpła liczba instytucyj obywatelskich, podobnym celom poświęconych. Tu musi współdziałać całe społeczeństwo, w całej masie ludności potrzeba rozbudzić ochotę i energię do walki z przygnębiającą kraj nędzą materialną, za którą wlecze się jako nieuchronne jej następstwo rozgoryczenie głodnych mas, zaraza zawiści społecznych, popęd do porzucania ziemi rodzinnej w gonitwie za lepszym bytem i inne choroby społeczne.

I jeżeli oglądniemy się za tym, kto mógłby z najlepszym stosunkowo skutkiem pośredniczyć pomiędzy władzami centralnymi a masą ludności w usiłowaniach ku ekonomicznemu podźwignieniu kraju, przekonamy się, iż w Radach powiatowych i w Wydziałach powiatowych posiada kraj nasz gotowy już i bardzo ku temu sposobny organ.

Reprezentacye powiatowe jednoczą bowiem zastęp około 1500 posiadających zaufanie i wpływ w swoich kołach przedstawicieli wszystkich warstw ludności, wszystkich stronnictw, wszystkich interesów. Już teraz rozporządzają one znacznymi budżetami i posiadają wpływ i władzę, ku temu, ażeby to, co dla dobra i pożytku swoich powiatów postanowią, przeprowadzić także w czyn.

Nie idzie o to, ażeby Rady powiatowe lub Wydziały powiatowe bezpośrednio zajmowały się przedsiębiorstwami. Doświadczenie przekonuje bowiem, że inicjatywa z ich strony, moralne lub skromne materialne poparcie z ich strony, zupełnie wystarczają, ażeby wywołać w powiecie różne pożyteczne usiłowania, i zapewnić im pomysłny rozwój.

Projektowana przez byłego ministra hr. Falkenbayna organizacya rolniczej ludności, w przymusowe stowarzyszenia, miała na celu właśnie wytworzenie organów, które mogłyby zajmować się systematycznie pielęgnowaniem materialnych interesów ludności rolniczej — a więc popierać postęp w gospodarce, zakładać spółki, stowarzyszenia pożyteczne, opiekować się kredytem rolniczym i t. d. Lecz u nas opinia publiczna nie powitała tego pomysłu zbyt przychylnie tylko dlatego, że ebciał on narzucić ludności rolniczej krępującą jej swobodą ruchów, biurokratyczną organizacyę, według jednego szablonu dla wszystkich krajów koronnych przykrojoną, i w kancelaryi c. k. Ministerstwa rolnictwa we Wiedniu zcentralizowaną.

Prywatne instytucye i stowarzyszenia, nie mają znów ani tej powagi, ani środków ku temu, ażeby mogły objąć liczne masy ludności. A zresztą działanie ich zawsze musi mieć tę słabą stronę, że nosi cechę pewnego dyletantyzmu, zależnego od dobrej woli jednostek.

Tymczasem w Reprezentacyach powiatowych posiadamy organ najzupełniej swojski i niezawisły, a wyposażony w środki i władzę, wystarczającą ku temu, ażeby to doprowadzić rzeczywiście do wykonania, co dla dobra powiatu jest potrzebnem.

Rada powiatowa powinna być w istotnem i w najrozleglejszem znaczeniu tego wyrazu gospodarzem w swoim powiecie — gospodarzem rozumnym i przezornym, ale też i stanowczym w działaniu!

Taka rola nie da się jednak narzucić Radom powiatowym. Musi ona być wpływem ich własnego przekonania, ich własnej gorliwości obywatelskiej, zrozumienia i przejęcia się poczuciem potrzeby pracy w tym kierunku.

Pragnąc dokładniej określić co by rozumieć wypadało pod ogólnem wyrażeniem: „sprawy ekonomiczne powiatów“. Komisya gminna wymienia tu szereg najważniejszych spraw tego rodzaju, którei Rady powiatowe stosownie do miejscowych warunków i potrzeb, jak niemniej także rozporządzalnych środków opiekować się mogą:

I. Opieka nad interesami ludności rolniczej w obrębie powiatu:

Wspieranie ruchu asocyacyjnego pomiędzy rolnikami przez świadome celów poparcie miejscowego oddziału Towarzystwa gospodarskiego, Kółek rolniczych, handlowych spółek rolnych, zakładania spółek mających na celu podniesienie kultury gruntów przez osuszanie bagien, drenowanie mokradel, nawadniania zbyt suchych gruntów, zalesiania nagich stoków i piasków lotnych, dla budowli ochronnych wodnych i t. d.

Popieranie tych działów produkeyi gospodarzezy, które w powiecie są najbardziej upowszechnione na mocy zakorzenionego z dawnych czasów zwyczaju, albo z powodu szczególnie sprzyjających warunków miejscowych jak np. wypasów wołów lub owiec na halach (połoninach górskich) wypasów na równinach nadrzecznych, hodowli i handlu trzodą chlewną, uprawy roślin przemysłowych: lnu, konopi, chmielu, tytoniu, anyżu i t. d.

Systematyczna opieka nad rozwojem hodowli bydła rogatego w duchu ustawy hodowlanej z 20 lipca. 1892.

Gdzie warunki miejscowe sprzyjają temu — staranie o rozwój hodowli ryb w wodach płynących i stawach.

Racjonalna opieka nad ruchem własności gruntów, czuwanie nad parcelacją i komasacją własności ziemskiej w powiecie.

Czuwanie nad szerzeniem wiedzy zawodowej pośród rolników: zakładanie szkół rolniczych, czuwanie nad tokiem nauki w szkołach ludowych o kierunku rolniczym, nad działaniem wędrownych nauczycieli rolnictwa i t. d.

II. Opieka nad rozwojem przemysłu w powiecie:

Życzliwe wspieranie powstających w powiecie wielkich i małych przedsiębiorstw przemysłowych, cehowych stowarzyszeń rękodzielniczych, spółek przemysłowych, szkół przemysłowych zawodowych, jakoteż wieczornych szkół przemysłowych uzupełniających dla terminatorów po miastach; ochrona utrzymującego się tradycyjnie w różnych miejscowościach powiatu przemysłu domowego.

III. Czuwanie nad stosunkami handlowemi powiatu:

Badanie dróg odbytu i organizacyi handlu płodami powiatu, popieranie spółek handlowych, sklepów wiejskich, szkolnictwa handlowego, udzielanie stypendyów młodzieży, pragnącej kształcić się do zawodów handlowych i t. p.

IV. Sprawy finansowe i kredytowe:

Gminne kasy pożyczkowe; powiatowe kasy oszczędności i kasy pożyczkowe; Towarzystwa zaliezkowe, spółki Raiffeisena; kredyt hipoteczny; opieka nad finansowaniem rozmaitych przedsiębiorstw pożytecznych dla powiatu.

V. Komunikacye:

Budowa dróg, popieranie projektów kolei lokalnych; otwierania dróg wodnych; mnożenia w powiecie stacyj kolejowych, pocztowych, telegraficznych.

VI. Asekuracja ogniowa i ochrona od pożarów :

Pośredniczenie w tworzenia związków asekuracyjnych w powiecie w celu szerzenia pomiędzy mniej oświeconą ludnością asekuracji ogniowej: popieranie straży pożarnych, zakupna sikawek i przyborów pożarnych.

VII. Propaganda ubezpieczeń na życie w masach ludności.

VIII. Badania i próby, które mogłyby w rezultacie przynieść jakąś korzyść ludności powiatu całego, albo pewnym jego okolicom.

Zachodzi teraz pytanie, jaki wpływ mógłby wywierać Wydział krajowy na ożywienie działalności ekonomicznej Reprezentacji powiatowych?

I pod tym względem nie brak już doświadczeń i wzorów. Wszakże czynności krajowego biura melioracyjnego, biura kolejowego, Komisyj krajowych dla spraw przemysłowych i dla spraw rolniczych i t. d. pochodzą zazwyczaj z inicjatywy miejscowej, gdy Wydział krajowy zasila ją tylko fachową poradą, czuwaniem nad tem, ażeby rozpoczęte usiłowania przybrały kierunek właściwy, a wreszcie i pomocą materalną, gdzie to jest niezbędnem.

W sprawach organizacyi kredytu włościańskiego, miejscowe współdziałanie Reprezentacji powiatowych jest niemal niezbędnem — co znów bez pomocy Wydziału krajowego przeprowadzić się nie da.

Wreszcie ebdzi o to, ażeby za pośrednictwem Wydziału krajowego odjąć działaniu Wydziałów powiatowych w zakresie spraw ekonomicznych dotychczasową sporadyczność i brak systemu, ażeby nadać mu kierunki stałe, ująć w pewne normy, — jednem słowem, nadać mu jaknajbardziej skuteczną organizacyę.

Tak pojmując intencyę wniosku p. Merunowicza — Komisya gminna zaleca go Wysokiemu Sejmowi do przyjęcia.

Wysoki Sejm raczy uchwalić!

Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby czynnie i jaknajgorliwiej wspierał działalność Reprezentacji powiatowych w zakresie spraw ekonomicznych ich powiatów.

Lwów dnia 11. Stycznia 1896.

Przewodniczący:

Jaworski.

Sprawozdawca:

T. Merunowicz.